

DUMITRU ȚEPENEAG – ANIMATOR AL EXILULUI LITERAR ROMÂNESC LA PARIS

DUMITRU ȚEPENEAG – ANIMATOR OF THE ROMANIAN LITERARY EXILE TO PARIS

Eugen GAGEA

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

Abstract:

The writer Dumitru Țepeneag, through his vast activity as a prosaist, essayist, publicist and translator, radically renewed the face of contemporary Romanian literature. As a leader of the oneiric group, he was a visionary all throughout his life, but also a remarkable translator, which, in the years of totalitarianism, familiarized Romanian readers to all the novelties in Western prose and literary critique.

Key words: *writer, Romania, totalitarianism, exile, France*

Cuvinte cheie: *scriitor, român, totalitarism, exil, Franța*

Scriitorul Dumitru Țepeneag, prin vasta sa activitate de prozator, eseist, publicist și traducător, a înnoit în mod radical fața literaturii române contemporane. Liderul grupului oniric, exilat în Franța, a fost toată viața un experimentator, un vizionar, dar și un remarcabil traducător, care în anii totalitarismului i-a familiarizat pe cititorii români cu tot ce era mai nou în proza și critica literară occidentală.

Dumitru Țepeneag s-a născut la 14 februarie 1937, în București. După studiile liceale la Liceul „Mihai Viteazul” și, mutat disciplinar, la liceul „Matei Basarab” din București, își ia bacalaureatul la „Mihai Viteazul”.

A făcut studii de Drept, neterminate, și apoi de Pedagogie.

Din 1964, se dedică literaturii, publicând poezii, proză scurtă, schițe și povestiri în revistele literare ale timpului. A debutat editorial în 1966 cu volumul *Exerciții*, apărut la Editura pentru Literatură. În același an, 1966, Dumitru Țepeneag pune bazele **grupului oniric** împreună cu Leonid Dimov, Vintilă Ivănceanu, Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Iulian Neacșu Emil Brumar, Sorin Titel, Florin Gârbea, Virgil Tănase, aproape toți deveniți scriitori importanți ai literaturii noastre din perioada totalitaristă.

Grupul urmărea o înnoire estetică a poeziei, o libertate de imaginare care să depășească limitele impuse literaturii de ideologia comunistă prin conceptul proletocultist de realism socialist. În anul 1971, însă, în urma tezelor din iunie ale partidului comunist, care a întărit controlul ideologic și rolul cenzurii, grupul a fost desființat.

În 1975, în timpul unei călătorii la Paris, Ceaușescu dispune să i se retragă cetățenia română, și astfel este constrâns la exil. Se stabilește la Paris, unde devine unul dintre animatorii exilului literar românesc, până în anul 1989. După 1990, Dumitru Țepeneag își împarte timpul între Paris și București, scriind atât în franceză, cât și în română. Fondează și conduce, din 1975 până în 1980, revista „Cahiers de l’Est” (trimestrial literar), apoi „Nouveaux Cahiers de l’Est”, din 1991 în 1992.

În 1967 a apărut volumul de povestiri *Frig*, iar în 1971 Dumitru Țepeneag publică volumul *Așteptare*, care a fost retras repede din librării, datorită unor idei considerate subversive de cenzura vremii.

Se pare că acesta a fost momentul de decizie de a pleca în exil. Pleacă la Paris, unde continuă să se preocupe de literatură și cultură, dar își manifestă și atitudinea anticomunistă, fapt pentru care în 1975 autoritățile comuniste îi retrag cetățenia română.

În 1972, la Editura Flammarion din Paris îi apare volumul *Exercices d'attente (Exerciții de așteptare)*, în traducerea lui Alain Paruit, o replică firească la volumul *Așteptare*, retras din librării în țară.

În anul 1973, la aceeași editură pariziană, apare romanul *Arpièges*, tradus de Alain Paruit după romanul scris în limba română, *Zadarnică e arta fugii*. Acesta a fost publicat în România abia în anul 1991, la Editura Albatros, și reeditat la Editura Art în 2007. Acest roman a fost tradus în sârbă, maghiară și engleză (SUA).

În anul 1977, Dumitru Țepeneag publică *Les noces nécessaires (Nunțile necesare)*, publicat în 1992 și în România. Urmează un roman bilingv, *Le mot sablier (Cuvântul nisiparniță)* apărut la Éditions P.O.L., 1984, iar în românește, ultima ediție, la Timișoara, în Editura Universității de Vest, în 2005. Urmează două romane direct în limba franceză: *Roman de gare*, în 1985, tradus în română de autor cu textul *Roman de citit în tren*, apărut la Iași în 1993 și *Pigeon Vole*, în 1988, tradus în română cu titlul *Porumbelul zboară*, apărut la București, editura Univers, 1997, fiind tradus și în engleză cu titlul *Pigeon Post*.

După 1990, Țepeneag își continuă opera cu trilogia *Hotel Europa, Pont des Arts și Au Pays de Maramureș*, operă care supune unei observații atente realitatea națională și europeană de după prăbușirea comunismului, noile fenomene sociale și culturale apărute după acest eveniment istoric. Romanele apar în limba franceză, în traducere lui Alain Paruit, la editura P.O.L., în 1996, 1998, respectiv 2001, dar și în România la edituri diferite, având un impact asupra cercetătorilor și cititorilor (Albatros, 1996, 1999, Dacia, 2001).

Ultimul roman al autorului este *La belle Roumaine (Frumoasa româncă)*, apărut mai întâi în românește la Editura Paralela 45, în 2004, și apoi în Ediția Franceză la P.O.L., în 2006, în traducerea lui Alain Paruit. Este reeditat la Editura Albatros 2007.

Opera prozatorului Dumitru Țepeneag este completată cu volumele de povestiri *Prin gaura cheii*, apărut la Alfa, București, 2001, și *Attente*, apărut la P.O.L., Paris, 2003.

Paralel cu activitatea de prozator desfășoară și o imensă activitate publicistică. Alături de jurnalul *Un român la Paris*, apărut în 2003 la editura Dacia, și, prima ediție definitivă, în 2006, la Cartea Românească, a publicat, de data asta în limba română, eseuri, interviuri, printre care *Întoarcerea fiului la sânul mamei rătăcite*, Institutul European, Iași, 1992, *Călătorie neizbutită*, Cartea Românească, 1999, *Războiul literaturii nu s-a încheiat*, All, 2000, *Destin cu popești*, Dacia & Biblioteca Apostrof, 2001, *Capitalism de cumetrie*, Polirom, 2007, și volumul de interviuri *Clepsidra răsturnată. Dialog cu Ion Simuț*, Paralela 45, 2003. Asemenea lucrări cuprind observații, analize și idei pertinente cu privire la viața politică, socială și culturală țării raportate la dimensiunile lumii contemporane.

Dumitru Țepeneag desfășoară și o intensă activitate de traducător, transpunând în românește operele unor cunoscuți autori moderni, facilitând publicului român cunoștința cu opera romancierului Alain Robbe-Grillet, eseistului Albert Beguin, filosofului Jacques Derrida, autori de prestigiu din literatura contemporană.

A transpus în franceză din operele unor poeți români, precum: Leonid Dimov, Daniel Turcea, Ion Mureșan, Marta Petrean, Emil Brumaru, Mircea Ivănescu, nume de rezonanță în literatura națională cuprinse în antologia *Quinze poètes roumains* [1].

O importantă componentă a scriitorului Dumitru Țepeneag a constituit-o jurnalistică. În perioada exilului parizian a fondat revistele „Cahiers de l'Est” între 1975 și 1980, „Les Nouveaux Cahiers de l'Est”, între 2003 și 2005, publicații prestigioase, prin care a promovat idei și atitudini moderne, analize obiective ale vieții culturale și sociale din spațiul est-european și din societățile care au cunoscut vitregia regimului totalitar.

Pentru meritele sale, scriitorul exilat Dumitru Țepeneag a fost distins în anul 2008 cu Premiul Uniunii Latine, iar în luna mai 2009, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad îi acordă titlul academic de DOCTOR HONORIS CAUSA.

Exegeza operei lui Dumitru Țepeneag este realizată de: Nicolae Bârna, *Introducere într-o lume de hârtie*, București, Albatros, 1998; Marian Victor Baci, *Țepeneag între onirism, textualism, postmodernism*, Craiova, Aius, 1998; Daiana Felecan, *Între veghe și vis sau Spațiul operei lui Dumitru Țepeneag*, Cluj, Limes, 2006; Laura Pavel, *Dumitru Țepeneag și canonul literaturii alternative*, Cluj, Cartea Cărții de Știință, 2007; Nicolae Bârna, *Dumitru Țepeneag*, Cluj, Biblioteca Apostrof, 2007.

Într-un interviu publicat de revista „Cultura”, Dumitru Țepeneag avea să spună: „Am fost și eu ceaușist, dar mi-a trecut după trei zile” [2] adăugând că Ceaușescu i-a retras cetățenia prin decret prezidențial. Interzis în România, Dumitru Țepeneag este publicat în Franța și Statele Unite.

Cu privire la intrarea României în Uniunea Europeană, Dumitru Țepeneag afirmă că: „E nevoie de Europa Unită, fie și cu toate dezavantajele ei”, știind că în condițiile capitalismului contemporan, țările mici nu au nici o șansă în „războiul economic” pe care îl duc marile teritorii cum sunt China, India, Rusia și Statele Unite. „Se îmbogățesc în primul rând bogații din țările sărace, iar săracii – săracii se aleg și ei cu niște firimituri”. [3]

Concluzii

Activitatea literară a scriitorului Dumitru Țepeneag este apreciată pentru „calitatea artistică a operei sale și pentru implicarea sa angajată în favoarea libertății de exprimare” [4].

Bibliografie

1. Bârna, N., *Dumitru Țepeneag*, Cluj, Biblioteca Apostrof, 2007
2. Ghinea, N., *Interviu cu scriitorul Dumitru Țepeneag* apărut în revista „Cultura”, 2004, 04, 30
3. Libuse, *Interviu cu Dumitru Țepeneag*, „România literară”, Nr. 22, 5 iunie 2009 (Anul XLI), București, p. 18-19
4. Vișan, C., *Dumitru Țepeneag, premiat de Uniunea Literară* în „Cotidianul”, 21 mai 2009.